

NR 21 • 5. DETSEMBER 2012 • IGA LIIGE LOEB!

EESTI KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA

TEATAJA

TÄNA TEATAJAS:

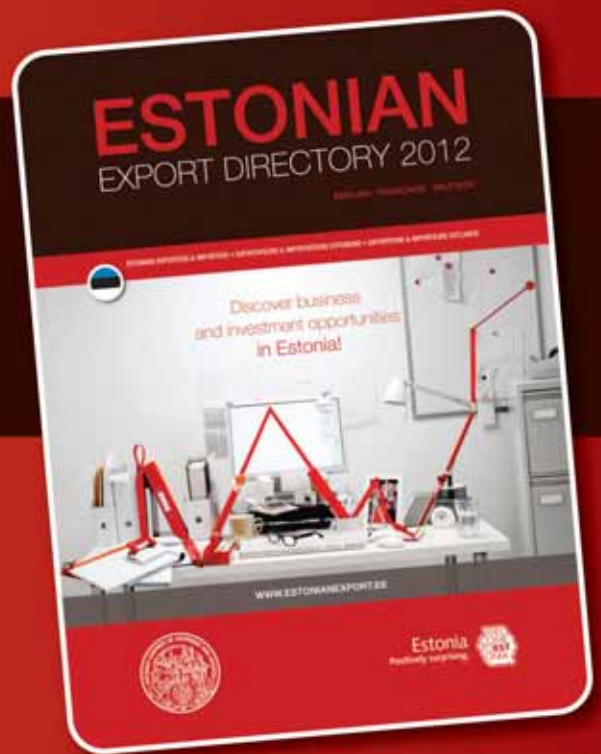
- Euroopa Komisjoni ettevõtluskonverentsist
- Liige küsib: töölepingu seadusest
- „Unistused ellu!” esimesest seminarist
- Isereguleeruva tarbijaturu võimalikkusest Eestis

KAUBANDUSKODA
EI TOETA
TURISMISEADUSE
MUUDATUSI

Loe lähemalt lk 6

ESTONIAN EXPORT DIRECTORY

- Mahukas töövahend ettevõtja jaoks nii siin- kui sealpool piiri
- Aitab leida uusi koostöövõimalusi ja partnereid
- Tutvustab Eestit ja Eesti majandust mujal maailmas
- Näpunäited Eestis äri alustamiseks
- Enam kui 1000 Eesti ettevõtja tutvustused
- Raamat ja aina laienev veebileht WWW.ESTONIANEXPORT.EE
- Inglise, saksa ja prantsuse keeles

KASVATA OMA ETTEVÖTTE KONKURENTSIVÕIMET!

Avalda väljaandes oma ettevõtte andmed ning leia uued koostöövõimalused ja partnerid!

Käimas on 2013. aasta väljaande koostamine. Osalema on oodatud kõik Eesti ettevõtted, kes on huvitatud oma kaupade või teenuste pakkumisest või omavad potentsiaali laienemiseks ekspordi-impordi turgudele. Väljaande koostamine toimub 2012. aasta septembrist detsembrini.

2013. aasta jaanuaris ilmub „Estonian Export Directory” juba kaheksateistkümnendat korda. Sellest praktilisest ärikataloogist on saanud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja kohalike import-eksportööride tähtsaim ning esinduslikem väljaanne. EED tugevaimaks küljeks on laialdased levikanalid, milleks on suur hulk kaubanduskodasid, impordi-eksporti agentuure, Eesti välisametkondi ja EAS-i välisesindusi ning muid asjakohaseid organisatsioone peaaegu 80 riigis.

**EESTI KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA**
ESTONIAN CHAMBER OF
COMMERCE AND INDUSTRY

Info reklaami ja andmete avaldamise kohta Kaubanduskoja koostööpartnerilt:
Ekspress Hotline AS – Tel: 626 6910

Info väljaande kohta:
Piret Salmistu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, tel: 604 0060, piret@koda.ee

2012. aasta väljaanne Kaubanduskojas tasuta saadaval.
Küsi telefonil 604 0060 või e-postiaadressil koda@koda.ee.

Väikesest perefirmast suureks eksportööriks.

1995. aastal tegevust alustanud puitsörestik-
maju tootev firma Seve Ehituse AS on kümne-
kannaga aastaga kasvanud ühe pere ettevõt-
misest oluliseks puitmajade tootjaks Põhjamaa-
de turule. Firma ekspordidirektor ja juhatuse
liige **Henri Enniste** räägib ajakirjas Ehitaja:

„Eksportimine tundus meie alguses liiga kallis
üritus. Alguse ajend tuli Kaubandus-Tööstus-
kojast, kes tegi ettepaneku paigutada meid oma
eksportikataloogi. See sai tehtud ning esimesed
tellimused tulidki kahe kõne järel Narrast ja
üks Rootsist.”

KUI MÕJU EI OLE VÕI SEE EI OLE SELGE, EI PEAKS SEADUSEID MUUTMA

MAIT PALTS
Peadirektor

Nii sõnastavad pea kõik maailmas kasutusel olevad õigusloome head tavad ühe olulisema õigusloome põhimõtte. Kui me ei tea täpselt, millise mõjuga üks või teine muudatus võib olla, on enamasti targem selle tegemisest loobuda. Ning loomulikult ei ole põhjendatud uue õiguse või uute kohustuste tekitamine, kui nendega kaasnev mõju on sootuks negatiivne.

Kaubanduskoja poolt oleme ministeeriumitele juba aastaid rõhutanud, et ilma mõjude hinnanguta ei tohi seaduse muutmise eelnõud lõplikuks lugeda. Täna on ministeeriumite ja Riigikantselei koostöös koostamisel ka mõjude analüüsi meetodika ning loodetavasti muutub see kunagi ka sisuliseks.

Paraku peame aga hiljutisi arenguid vaadates jälle tõdema, et üsna pikk tee on minna. Toon siin näiteks aktuaalse turismiseaduse muutmise eelnõu, millega riik soovib luua uue registri ja kohustada majutusasutusi kandma külastajate andmeid sinna sisuliselt *online*. Ministeeriumi hinnangul on kasu eelnõust „suur“ – milles see täpselt väljendub, on keeruline mõista, sest seda ei ole keegi suutnud ka adekvaatselt selgitada. Kuid ettevõtjate poolt paistab mõju sootuks vastupidine ning kulude ja kohustuste kasvu taga on olulist positiivset kasu keeruline märgata. Võib-olla ei oska me ka õige nurga alt vaadata, kuid pigem tundub, et

seda ikka ei olegi. Välja paistavad vaid registri loomise ja haldamisega kaasnevad kulud riigile, kulud ettevõtjatele uue süsteemiga kohanemisel ning uut tüüpi andmete

Ministeeriumi hinnangul on kasu eelnõust „suur“ – milles see täpselt väljendub, on keeruline mõista, sest seda ei ole keegi suutnud ka adekvaatselt selgitada. Kuid ettevõtjate poolt paistab mõju sootuks vastupidine ning kulude ja kohustuste kasvu taga on olulist positiivset kasu keeruline märgata.

esitamisel. Ehk siis näeme vaid kulusid ja kasvavat halduskoormust. Isegi kui öelda, et kasu eelnõust seisneb selles, et riik hakkab edaspidi saama kiiremini andmeid

majutusasutuste klientide kohta ning sellega paraneb üldine avalik kord ja riiklik julgeolek (see on üks eelnõu eesmärke), tekib ikkagi küsimus, kas see hüpoteetiline ja üsna küsitava suurusega kasu kaalub üles negatiivsed mõjud. Meie hinnangul mitte. Sellises olukorras peame õigemaks, kui eelnõuga kavandatud loobutaks.

Oleme alati toetanud muudatusi ja arendusi, mille puhul on selgelt näha, mis on selle mõjud ning tuvatatav, et tulemus on positiivne – riigile, ettevõtjatele, kodanikele; tervikuna ja kogumis. Kui aga nii ei ole ning selgeid vastuseid – miks seda kõike vaja on – ei suuda anda ka eelnõu koostajad, ei ole võimalik seda ka toetada. Tegemist on ühtlasi õigusloome kvaliteedi küsimusega, kus meil ei ole õigustust teha järeleandmissi kvaliteedis. Kui 10 aastata tagasi võis mõningaid kiiruga tehtud muudatusi veel n-ö tööõnnetusteks ja vähese kogemuse tõttu vabandatavaks lugeda, siis täna on sellisteks katsetusteks juba hilja. ■

SISUKORD

JUHTKIRI

Kui mõju ei ole või see ei ole selge, ei peaks seaduseid muutma 2

SEADUSANDLUS

Päevakorda on tõusnud kaevandamiseseaduse muutmise eelnõu koostamine 5

Kaubanduskoda ei toeta turismiseaduse kavandatavaid muudatusi 6

LIIKME KÜSIMUS

5

EUROOPA UUDISED

Miks on vaja koordineerida Euroopa Liidu sotsiaalkindlustust? 8

Fookuses väike- ja keskmise suurusega ettevõtted 9

ETTEVÕTLIKKUS

Mattias Lepp: ettevõtliku inimese jaoks on maailmas kõik võimalik 10

„Unistused ellu“ esimene seminar oli innustav 11

TARBIJAKAITSE

Isereguleeruva tarbijaturu võimalikkusest Eestis 12

VÄLISKAUBANDUS

Eli ja USA kaubandussuhted 14

JUHTIMISVEERG

Mis juhtus, et Eestist sai ühtäkki korporatsioon? 15

INNOVATSIOONIVEERG

Jõulud ning disainerid – mis on ühisosa? 16

TAGASIVAADE

Selgusid konkursi „Aasta keskkonnategu“ võitjad ja tunnustatud 17

Oravate ja lõvide protsessijuhtimise kogemused 18

TEATED

19

RIIGIHANKETEATED

21

KOOSTÖÖPAKKUMISED

21

JUUBILARID

22

KALENDER

11. detsember **Ekspordihommik Jõhvis:**
Vene turg – edu võiti!
(vene keeles)
Kaubanduskoja Jõhvi esinduses (Pargi 27, Jõhvi)
Margus Ilmjärv
Tel: 337 4950 • E-post: margus@koda.ee

18. detsember **Korea sihtturuseminar**
Kaubanduskojas (Toom-Kooli 17, Tallinn)
Kristy Tättar
Tel: 604 0093 • E-post: kristy@koda.ee

9. jaanuar **Seminar „2012. aasta majandusaasta aruande koostamine. RTJ muudatused“**
Tartu Ülikooli Pärnu Kolledžis (Ringi 35, Pärnu)
Kati Krass
Tel: 443 0989 • E-post: kati@koda.ee

16. jaanuar **Seminar „2012. aasta majandusaasta aruande koostamine. RTJ muudatused“**
Kaubanduskojas (Toom-Kooli 17, Tallinn)
Kati Krass
Tel: 443 0989 • E-post: kati@koda.ee

24. jaanuar **Kontaktkohtumiste üritus**
Häusbauermesse raames Grazis
Austrias Grazis
Triin Udriis
Tel: 604 0090 • E-post: triin@koda.ee

19. jaanuar **Seminar „Kinnisvarade hindamine – ainult olulisest!“**
Kaubanduskojas (Toom-Kooli 17, Tallinn)
Toomas Hansson
Tel: 744 2196 • E-post: toomas@koda.ee

12. veebruar **Seminar „Aktuaalset ehitusõigusest – millised on ehitamise suhtes kehtivad piirangud?“**
Kaubanduskojas (Toom-Kooli 17, Tallinn)
Toomas Hansson
Tel: 744 2196 • E-post: toomas@koda.ee

**TÄPSEM INFO KÕIGI ÜRITUSTE KOHTA
AADRESSIL WWW.KODA.EE**

PÄEVAKORDA ON TÕUSNUD

KAEVANDAMISSEADUSE MUUTMISE EELNÕU KOOSTAMINE

MART KÄGU

Politiikakujundamise ja õigusosakonna juhataja kt

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumis on valminud kaevandamiseseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kava. Seega ei ole tegemist veel mitte isegi eelnõuga, vaid eelnõu koostamise ettevalmistamise etapiga. Ministerium on praeguseks kujundanud üldise seisukoha, mida ja kuidas peaks parandama kaevandamist puudutavas regulatsioonis. Sellele pöörame ka allpool täpsemalt tähelepanu.

OLULINE:

- Eelnõu eesmärgiks on kaevandamisega seotud tegevuste täpsem määramine ja vastutus ning õiguskorra selgemaks muutmise.
- Tõstatatud on küsimus, kas kaevandamise alla peaks igal juhul käima ka maavara esmatöötlemine, ladustamine ja vedu.
- Kaalutakse ka kaevandamiseseaduse integreerimist maapõueseadusesse.

Antud juhul puutuvad asjasse tegelikult kaks seadust – kaevandamiseseadus ja maapõueseadus. Suure tõenäosusega hakkab tulevane eelnõu puudutama mõlemate seaduste muudatustepanekuid.

Üldiselt ei näe ministeriumi kava ette väga suuri ja põhimõttelisi muudatusi. Praegusel juhul on eesmärgiks seatud kaevandamisega seotud tegevuste täpsem määramine ja vastutus ning õiguskorra selgemaks muutmise, mis peaks omakorda aitama kaasa tõhusama järelevalve rakendamisele.

Muuhulgas on regulatsiooni ülevaatamise ja muutmise vajaduse tinginud asjaolu, et kaevandamiseseadus võeti vastu 2003. aastal ning tänaseks on seal tehtud väga vähe ning pigem väiksema iseloomuga muudatusi.

Milles seisnevad tänase regulatsiooni murekohad?

Ministerium on esile toonud näiteks antud valdkonna mõistete kaasajastamise ja muutmise vajaduse. Nii on peetud oluliseks vaa-

data üle kaevandamise mõiste. Täna kuulub näiteks kaevandamise alla ka geoloogiliste uuringute tegemine. Ilmselt poleks mõistlik see, kui kaevandamise mõiste hõlmab tegevusi, mis oma iseloomult ei ole enam ohtlikud tegevused ja

Lisaks eeltoodule soovitakse kriitilise pilguga üle vaadata enamohtlike tegevuste määramise kriteeriumid, kuivõrd tehnika arengu tõttu ei pruugi olemasolev regulatsioon enam vastata tegelikule elule.

seonduvad vaid kaudselt kaevandustegevusega. Muuhulgas on tõstatatud küsimus, kas kaevandamise alla peaks igal juhul käima ka maavara esmatöötlemine, ladustamine ja vedu? See ei pruugi kõikidel juhtudel olla põhjendatud.

Lisaks eeltoodule soovitakse kriitilise pilguga üle vaadata enamohtlike tegevuste määramise kriteeriumid, kuivõrd tehnika arengu

tõttu ei pruugi olemasolev regulatsioon enam vastata tegelikule elule.

Kehtiv regulatsioon sisaldab lisaks ebamäärasusi selliste olukordade suhtes, kus oleks tingimata vaja üheselt mõistetavalt aru saada isikute õigustest ja kohustustest. Näiteks tuuakse esile ebaselgus kaevandamisloa omaniku, kaevandaja ja vastutava spetsialisti kohustuste ja vastutuse piiritlemise osas. Ministeriumi nägemuse kohaselt peaks siin põhiline vastutaja olema loa omanik, sest temal peaks olema ülevaade ja teadmine kogu vastava tegevuse ja selle käigu üle. Ühtlasi on juhitud kavas tähelepanu sellele, et selgus puudub tegelikult ka markseideritöö (kaevandamisel tehtav mõõdistamine ja dokumenteerimine) teostaja vastutuse ja pädevusnõuete osas.

Riigi poolt vaadatuna on küsimuseks muuhulgas järelevalvetegevus, kuivõrd teatud juhtudel pole selge näiteks see, kas pädev järelevalve teostaja on Tehnilise Järelevalve Amet või hoopis Keskkonna-inspeksioon. Kahtlemata omab see lõppude lõpuks tähendust ka kaevandajale.

Kaevandamiseseaduse ja maapõueseaduse võimalikust integreerimisest

Ühe variandina on kaalutud kaevandamiseseaduse integreerimist maapõueseadusesse. Selle kasuks räägiks eelkõige see, et nii saaks lisaks kaevandamiseseaduse kitsaskohtadele üle vaadata kogu valdkondliku õiguse tervikuna. Selline kooslus poleks sealjuures midagi enneolematut, sest enne 2003. aastat oligi vastav regulatsioon ühes õigusaktis. Kaevandamiseseaduse vastuvõtmise eraldi seadusena tingis kiireloomuline vajadus võtta üle valdkonda puudutavad direktiivid. Antud valdkonna regulatsiooni sisaldumine ühes õigusaktis oleks kindlasti parem ka normiadressaatidele. Paraku peab sellise plaani elluviimisel arvestama suure ajakuluga. Samal ajal vajavad olemasolevad probleemid kiiret lahendamist.

Seega eeltoodu alusel lähtutakse ikkagi sellest, et muudatusettepanekud tehakse kaevandamiseseaduse ja vajadusel ka maapõueseaduse suhtes ning nende seaduste regulatsioonide võimalik liitmine pole praegu eesmärgiks.

Ministerium on plaaninud jõuda eelnõu jõustamiseni hiljemalt aastaks 2014. Eelnõu ise peaks eelduslikult avalikuks saama 2013. aasta juunis. ■

Eelkirjeldatud kavaga saab lähemalt tutvuda Koja kodulehel www.koda.ee. Kui Teil on kavandatava eelnõu suhtes arvamusi või kommentaare, siis palume need edastada aadressil mart@koda.ee.

KAUBANDUSKODA EI TOETA

TURISMISEADUSE KAVANDATAVAID MUUDATUSI

Teataja eelmises numbris andsime ülevaate turismiseaduse plaanitavatest muudatustest, millega soovitakse muuhulgas kohustada majutusettevõtet edastama oma külastajate isikuandmed koheselt õiguskaitseasutuste andmekogusse. Täna oleme siseministeriumile esitanud muudatuste kohta omapoolse arvamuse, milles väljendasime vastuseisu kavandatavatele muudatustele. Lisaks leidis teema kajastust ka Postimehes ja Kuku raadio Majandusruumi saates.

MARKO UDRAS
Politiikakujundamise
ja õigusosakonna jurist

OLULINE:

- Oleme vastu muudatusele, mis kohustab majutusettevõtet edastama külastajate isikuandmed sisuliselt koheselt õiguskaitseasutustele.
- Me ei toeta reisigrupi registreerimise võimaluse kaotamist.
- Me ei toeta muudatust, mille kohaselt peab majutusettevõtte tuvastama külastajate isikusamasust ning küsima neilt senisest enam isikuandmeid.

Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu ja seletuskirjaga saab põhjalikumalt tutvuda Kaubanduskoja kodulehel www.koda.ee. Eelnõuga seotud arvamused ja ettepanekud on oodatud e-posti aadressile marko@koda.ee.

Eelkõige oleme vastu sellele, et eelnõu kohaselt peab majutusettevõtte edastama oma külastajate isikuandmed (reeglina 24 tunni jooksul alates külastaja saabumisest) riigi elektroonilisse andmekogusse. Nimetatud muudatus tooks meie hinnangul kaasa olulisi negatiivseid kõrvalmõjusid majutusettevõtetele ja nende külastajatele.

Majutusettevõtet kohustatakse täitma riigi funktsiooni

Lisaks iga külastaja isikuandmete edastamisele elektroonilisse andmebaasi soovitakse eelnõuga kohustada majutusettevõtet kontrollima külastaja isikusamasust isikut tõendava dokumendi alusel. Seega soovib riik panna eelnõuga majutusettevõttele sarnase ülesande, mida politsei teostab hetkel piirikontrollis riigipiiri ületamisel – isikute tuvastamine ning isikuandmete sisestamine andmekogusse. Leiame, et nimetatud kohustuste puhul on tegemist migratsiooni-järelevalve teostamisega ehk riigi klassikalise ülesandega, mida ei peaks kehtestama majutusettevõttele.

Muudatused riivavad külastajate põhiõigusi

Eelnevalt nimetatud kohustused võivad meie hinnangul ohustada ka külastajate põhiõigusi. Näiteks külastajate isikusamasuse kontrolli nõue võib riivata õigust vabalt liikuda. Kui külastajalt on mõned tunnid enne majutusettevõttesse registreerimist varastatud isikut tõendav dokument või külastaja on unustanud selle kaasa võtta, siis ei ole võimalik isikusamasust tuvastada ning eelnõu kohaselt ei ole lubatud ka majutusteenust kasutada. Meie hinnangul on liikumisvabaduse üheks elemendiks majutusteenuse kasutamise võimalus ning kui dokumendi puudumine takistab selle teenuse kasutamist, siis võib tegemist olla isikute vaba liikumise piiramisega.

Majutusettevõtete külastajate isikuandmete kogumine õiguskaitseasutuste poolt reeglina 24 tunni jooksul alates külastaja saabumisest võib ohustada eraelu puutumatust, sest sisuliselt toob selline muudatus kaasa isikute jälgimise. Igapähele on aga õigus eeldada, et riik ei sekku eraellu muidu, kui see

Kaubanduskoda koostöös Raadio Kukuga
kutsub kuulama saadet

MAJANDUSRUUM

igal laupäeval kell 15.00.

Saate kordus laupäeva õhtul kell 22.00 ja teisipäeval kell 21.30
ning saated järelkuulatakse internetist.

Raadio Kuku ja Kaubanduskoda koostöös valmiv saade „Majandusruum“ toob kuulajani majanduse aktuaalsed teemad ning kõike huvitavat, mis Eesti majanduses hetkel toimub. Saatejuht on Vallo Toomet.

on vajalik teiste põhiseaduses sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Meie hinnangul on selle muudatusega kaasnev positiivne mõju ehk Eesti julgeoleku oluline suurenenemine küsitav, kuid põhiõiguse riive ulatuslik.

Samas on ministeerium kinnitanud valmisolekut, et rääkida läbi muid eelnõuga kavandatud muudatusi seoses majutusettevõtete küllastajate registreerimise korraga.

Eeltoodud põhjustel leiame, et isikusamasuse kontroll majutusettevõttes ning iga küllastaja isikuandmete edastamine õiguskaitseasutustele ei vasta proportsionaalsuse põhimõttele. Seda seisukohta ilmestab ka järgmine näide: eelnõu jõustumisel peaks Eesti kodanik esitama kodulinnas asuva hotelli sisseregistreerimisel rohkem isikuandmeid kui autoga Eestist Portugalis sõites.

Ministeeriumi vastus meie kriitikale

Siseministeerium on meile teada andnud, et Eesti julgeoleku tagamise seisukohast on hädavajalik, et tulevikus saadaksid majutusettevõtted oma küllastajate andmed koheselt õiguskaitseasutuste elektroonilisse andmekogusse.

Samas on ministeerium kinnitanud valmisolekut, et rääkida läbi muid eelnõuga kavandatud muudatusi seoses majutusettevõtete küllastajate registreerimise korraga. Seega on veel võimalik, et tulevikus jääb ikkagi alles reisigrupi registreerimise võimalus, Eesti kodanikelt ei nõuta majutusteenuse kasutamiseks isikut tõendava dokumendi ettenäitamist ning küllastajatel ei küsita hotelli sisseregistreerimisel rohkem isikuandmeid kui praegu.

Kindlasti jätkame arutelu siseministeeriumiga ning esitame neile uusi ettepanekuid, et turismiseaduse kavandatavad muudatused oleksid majutusettevõtetele ja nende küllastajatele sobivad. ■

ETTEVÕTJA KÜSIB

Ettevõtja avastas, et töötajaga sõlmitud töölepingul puudub töötaja allkiri ja sellega tekkis küsimus, kas töötaja poolt allkirjastamata jäänud tööleping on ikka kehtiv?

KOIDU MÖLDERSON
Politiikakujundamise
ja õigusosakonna jurist

Töölepingu seaduse (TLS) paragrahv 4 lõige 2 ütleb, et tööleping tuleb sõlmida kirjalikult ning peab seega olema tööandja ja töötaja poolt omakäeliselt allkirjastatud. Samas ütleb seadus ka, et tööleping loetakse sõlmituks juhul, kui töötaja asub tegema tööd, mille tegemist võib vastavalt asjaoludele eeldada üksnes tasu eest. Seega võib töölepingu sõlmida kas kirjalikult või kaudse tahteavaldusega, mis väljendub teos, millest võib järeldada tahet tuua kaasa õiguslik tagajärg (tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 68 lg 3). Kaudseks tahteavalduseks sõlmida tööleping tööandja pakutud tingimustel võib olla töötaja tööle asumine. Kaudse tahteavaldusega sõlmitud töölepingu korral on töötajal õigus nõuda lepingu kirjalikku vormistamist (TLS § 5 lg 3).

Seega ei too kirjaliku vorminõude järgimata jätmine kaasa töölepingu tühisust (TLS § 4 lg 4), kuid selgema ja paremini tõendatava töösuhte jaoks soovitatakse, et leping oleks kirjalikult vormistatud ja mõlema poole poolt allkirjastatud. ■

MIKS ON VAJA KOORDI- NEERIDA EUROOPA LIIDU SOTSIAALKINDLUSTUST?

REET TEDER

Kaubanduskoja esindaja Euroopa
Majandus- ja Sotsiaalkomitees

Algatuseks mõned näited.

Näide 1

ELi liikmesriikide A ja B töötajad, kes töötavad kolmandas riigis C, mis ei sätesta oma sotsiaalkindlustuse õigusaktides välismaalaste hõlmamist sotsiaalkindlustussüsteemi ega pensionide ülekandmist. Riik A on sõlminud kahepoolse kokkuleppe, mis sisaldab võrdse kohtlemise ja omandatud õiguste säilitamise (pensionide ülekandmise) sätteid. Riik B ei ole riigiga C sõlminud mingit kokkulepet. Riikide A ja B töötajate olukord on täiesti erinev. Riigi A töötajal on õigus riigi C sotsiaalkindlustusele ja kui tal on õigus pensionile, võib ta seda kodumaale naasmisel saada riigis A, kuid riigi B töötajal ei ole õigust pensionile ja isegi kui oleks, ei saa ta oma pensioni välja võtta päritoluriigis. Töötajate erinev kohtlemine sõltub sellest, kas on sõlmitud kahepoolne kokkulepe või mitte. Selle allkirjastamine sõltub peamiselt riigi C huvist ühe või teise Euroopa Liidu liikmesriigiga kokkulepe sõlmida. Liikmesriikidel oleks palju kasulikum sõlmida sotsiaalkindlustuse kokkulepe otse Euroopa Liidu ja riigi C vahel. Teine võimalus oleks hõlmata üldisematesse kokkulepetesse (piirkondlikud, mitmepoolsed, partnerluslepingud jne) sotsiaalkindlustuse alane lõige, mis sisaldaks võrdse kohtlemise ja pensionide ülekandmise sätteid.

Näide 2

ELi liikmesriikide A ja B töötajad on lähetatud kaheks aastaks riiki C, mille õigusaktides nõutakse riigi territooriumil töötavate töötajate eest sotsiaalmaksu maksmist. Lisaks on riikide A ja B õigusaktides sätestatud sotsiaalmaksu maksmine lähetatud töötajate eest. Riik A on omakorda sõlminud riigiga C kahepoolse kokkuleppe, mille alusel sotsiaalmaksu maksakse vaid päritoluriigis. Riigil B seda kokkulepet ei ole, seega riigi B ettevõtte peab maksma sotsiaalmaksu topelt: oma riigis ja riigis C. Sel viimasel juhul väheneb oma töötajaid lähetava ettevõtte konkurentsivõime, kuna ta peab kandma suuremaid sotsiaalkulusid. Seda oleks võimalik vältida, kui sotsiaalkindlustuse kokkuleppe sõlmiks kõnealuse kolmanda riigiga Euroopa Liit otse.

Näide 3

ELi liikmesriigi A kodanik on töötanud liikmesriigis B ja kolmandas riigis C. Riikide B ja C vahel on sõlmitud kahepoolne sotsiaalkindlustuse kokkulepe, millega on hõlmatud vaid kokkuleppele alla kirjutanud riikide kodanikud. Riikide A ja C vahel ei ole aga kahepoolset kokkulepet sõlmitud. Töötaja kinnitab, et on maksnud sotsiaalmaksu 8 aastat riigis B ja 10 aastat riigis C. Riigis B on vanaduspension saamise eeltingimuseks 15

aastat sotsiaalmaksu maksmist. Gottardo kohtuotsuse järgi peaks ELi liikmesriik B liitma enda omadega kindlustusperioodid, mil töötaja maksis sotsiaalmaksu riigis C. Kuid selleks peab riik C tegema temaga koostööd ja esitama ametlikult kindlustusperioodid, mil sotsiaalmaksu maksti. Riik C ei ole aga Gottardo kohtuotsusega millekski kohustatud ja võib seega koostööst keelduda. Järelikult ei saa kõnealust kohtuotsust kohaldada ilma riigi C hea tahteta. Selle puuduse kaotamiseks on vaja ELi koostööd kolmandate riikidega, et saavutada kohtuotsuse täitmine.

Viidatud kohtuotsus on Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas Gottardo (C-55/00), millega Euroopa Kohus avas võrdse kohtlemise põhimõttele toetudes kõigi ELi liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel sõlmitud kahepoolsete kokkulepete isikulise kohaldamisala kõigile ELi kodanikele, isegi kui asjaomases õigusvahendis on isikuliselt kohaldamisalasse hõlmatud vaid kokkuleppele alla kirjutanud riikide kodanikud.

Selle kohtuotsusega kaasnevad kohustused kohalduvad küll ainult liikmesriikidele, mitte kolmandatele riikidele, kelle üle Euroopa Kohtul ei ole mingit pädevust. See pärast on kõnealust kohtuotsust raske jõustada, sest kolmas riik võib keelduda kokkuleppe isikulise kohaldamisala laiendamisest ning seega tõendite esitamisest, haigus-

huvitise saamise õiguse tunnustamisest või lihtsalt nende inimeste andmete esitamisest.

Siintoodud näited aga pärinevad EMSK arvamusest Euroopa Komisjoni teatise „ELi sotsiaalkindlustuse koordineerimise välispoliitiline mõõde“ kohta. Praegu on probleemiks, see, et ELis on küll kehtestatud sotsiaalkindlustuse koordineerimise eeskirjad ELi-sisese liikuvuse reguleerimiseks, kuid mitte ülejäänud maailmaga. Praegu toimub see kahel tasandil. Liikmesriigid sõlmivad ühelt poolt teatavate kolmandate riikidega kahepoolseid lepinguid. Teisalt on nüüd väljatöötamisel ühine ELi läheneemisviis sotsiaalkindlustuse koordineerimiseks kolmandate riikidega.

EMSK soovibki, et nõukogu annaks Euroopa Komisjonile volituse liikuda edasi läbirääkimistega BRIC-riikide (Brasiilia, Venemaa, India ja Hiina), Balkani riikide, Ida-Euroopa naaberriikide ja teiste riikidega. Arvamuses väljendatakse soovi, et kehtivad või tulevased kaubanduslikud või majanduskoostöö alased assotsieerimislepingud sisaldaksid sotsiaalkindlustust käsitlevaid kahepoolseid klausleid, mis käsitleksid eelkõige võrdset kohtlemist, pensionide ülekandmist ja topeltmaksustamise kaotamist. EMSK hinnangul on see kasulik töötajate liikuvusele ja Euroopa Liidu ettevõtjate konkurentsivõimele väljaspool ELi. ■

FOOKUSES VÄIKE- JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTTED

KOIDU MÖLDERSON
Politiikakujundamise
ja õigusosakonna jurist

Et ettevõtlust tuleb toetada ja soodustada, nõustuvad paljud ning selle kinnituseks korraldas Euroopa Komisjon 15.-16. novembrini ettevõtlusele suunatud konverentsi fookusega väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKE). Miks just väike- ja keskmise suurusega ettevõtjad? Seda seetõttu, et VKESid võib lugeda Euroopa majanduse selgrooks, kus 20,7 miljonit ettevõtet üle Euroopa pakuvad enam kui 87 miljoniline inimesele tööd – s.o 2/3 erasektori töökohtadest. Suurema osa VKEdest (92%) on mikroettevõtted, ehk ettevõtted alla kümne töötajaga.

OLULINE:

Väikeettevõtluse algatusega (*Small Business Act*) võetud peamised VKEde ettevõtluse arendamise suunad on:

- halduskoormuse vähendamine;
- finantsidele ligipääsemise suurendamine ning
- turupiirangute vähendamine.

Ettevõtjate suurim soov oleks enne- kõike tegeleda müügi/teenuste pakkumisega, ekspordiga, innovatsiooniga, uute töötajate tööle võtmisega ja mitte niivõrd aruandluse ja bürokraatiaga.

Vaatamata asjaolule, et 58% SKPst tuleb väikese- ja keskmise suurusega ettevõtetest, siis vaid 25% neist tegeleb mingil tasandil ekspordiga ja vaid 13% ekspordib väljapoole Euroopa Liitu. Kuna prognoosid näitavad, et 2030. aastaks toodetakse 60% maailma toodangust väljpool Euroopat, arenevates riikides (BRICS-riigid: s.o Brasiilia, Venemaa, India, Hiina, Lõuna-Aafrika) ning ettevõtjad, kes tegutsevad rahvusvahelisel turul, näitavad suuremat konkurentsivõimet ja on altimad uuen- dustele, siis ettevõtluses läbilöömiseks tuleks vaadata laiemale turule ning innovaatilisemate toodetega. Algatuseks piisaks ka ettevõtlikult mõtlemisest, sest vaid 37% Euroopa inimestest soovib hakata ettevõtjaks, samas kui USAs on oma ettevõtte loomisele mõelnud koguni 51% inimestest.*

Tunnustades väike- ja keskmise suurusega ettevõtete olulist rolli Euroopa majanduses, töötas Euroopa Komisjon juba 2008. aastal välja „Väikeettevõtluse algatuse“ (*Small Business Act*), millega pandi esmakordselt paika väike- ja keskmise suurusega ettevõtete poliitika

põhimõtted. Peamisteks VKEde ettevõtluse arendamise suundadeks võeti ettevõtetes halduskoormuse vähendamine, finantsidele ligipääsemise suurendamine ning turupiirangute vähendamine. Tingituna eelnimetatud poliitika- dokumendist peab mh jõustuma 16.03.2013 hilinenud maksete direktiivi põhimõte, mille kohaselt kõigile riigiasutustele kehtestatakse 30päevased maksetähtpäevad (erandjuhtudel 60 päeva), st riigiasutus peab oma võlgnevuse ettevõttele likvideerima hiljemalt 30 päeva jooksul. Kehtivas võlaõigusseaduses (§ 821) on tasu maksmise kohustus sissenõutavaks muutmisel kasutatud sama 30päevast tähtaega, öeldes, et kui vastastikuse lepingu puhul ei ole tasu maksmise tähtpäeva või tähtaega kokku lepitud, muutub tasu maksmise kohustus sissenõutavaks hiljemalt 30 päeva möödumisel kas siis arve saamisest või kauba/teenuse saamisest.

Lisaks peab Euroopa Komisjon oluliseks üle-euroopalist intellektuaalse omandi kaitset, ühtse käibemaksusüsteemi kehtestamist ning VKEdele finantside saamise

lihtsustamist, eriti algajatele ettevõtjatele, maksusoodustuste tegemist ja palju muud.

Lähtuvalt nimetatud Väikeettevõtluse dokumendist on Euroopas mitmeid muudatusi juba tehtud ja üritatud ettevõtete halduskoormust vähendada. Samas heidavad Euroopa ettevõtjad endiselt seaduse tegijatele ette, et neil puudub ettevõtlik mõtlemine – arusaamine ettevõtete tegutsemisest ning et seadusi tuleks teha lähtuvalt toimivast praktikast. Ettevõtjate suurim soov oleks enne- kõike tegeleda müügi/teenuste pakkumisega, ekspordiga, innovatsiooniga, uute töötajate tööle võtmisega ja mitte niivõrd aruandluse ja bürokraatiaga.

Konverentsi raames tunnustati ka erinevaid väikeettevõtlust edendavaid projekte. Tunnustust leidis ka Eesti e-majandusaasta aruande esitamine, kui võimalus ettevõtjatele esitada oma majandusaasta aruanne elektroonselt, võimalikult väikese halduskoormusega. ■

*Euroopa Komisjoni andmed

ENTRUM

ENTRUM on Eesti Energia algatatud ja koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ning Eesti Kaubandus-Tööstuskogaga ellu viidav üleriigiline noorte ettevõtlikkuse arendamise programm. ENTRUM on kaheaastase tegutsemise jooksul arendanud ettevõtlust rohkem kui tuhandes noores. Ida-Virumaa ja Lõuna-Eesti noored on programmi raames ellu toonud 185 sotsiaalse ettevõtluse, tehnoloogia, öko- ja loomemajanduse valdkonna projekti, millest mitmed tegutsevad tänaseni, sh Ida-Virumaa 2010/2011 programmi võitjad noorte töøbörs InSpe ja Lõuna-Eesti 2011/2012 programmi võitnud Eesti õpilasvahetusprogramm VeniVidiVici.

ENTRUM programm on pärjatud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi konkursil 2011. aasta parimaks ettevõtluse edendajaks, Rootsi Äriauhinna 2011 konkursil parimaks sotsiaalselt vastutustundliku ettevõtluse algatuseks ja EMSL 2011. aasta konkursil parimaks kodanikuühiskonna ärisektori algatuseks.

ENTRUM Lääne-Eesti 2012/2013 hooaja kaasrahastajad on EAS ja Euroopa Sotsiaalfond. ENTRUM loomemajanduse laborite tööd rahastatakse CENTRES projekti raames, Euroopa Komisjoni vahenditest. ENTRUMIT ja inseneeria valdkonna eestvedaja on Startup inkubaator Tehnopol.

entrum

MATTIAS LEPP:

ETTEVÕTLIKU INIMESE JAOKS ON MAAILMAS KÕIK VÕIMALIK

17. novembril toimus Pärnus Eesti Energia noorte ettevõtlikkusprogrammi ENTRUM õpisessioon, kus noortele jagas ettevõtluse näpunäiteid Click & Grow isekasvatava lillepoti autor Mattias Lepp. ENTRUM uurib Mattiaselt, miks otsustas tema programmis kaasa lüüa ja mida loodab ta noorte ettevõtlikkuse arengu heaks ära teha.

Küsis:
DARJA SAAR
Entrum

Vastas:
MATTIAS LEPP
Click & Grow
isekasvatava lillepoti autor

Oled tänavu ENTRUMi ettevõtlikkuse eeskujuna ja arendanud oma nõuga Lääne-Eesti noortes ettevõtlikkust. Kuidas leidsid oma tee ENTRUMisse? Eelmisel aastal kutsus ENTRUMi tegevjuht Darja Saar mind noortele Click & Grow'st rääkima. See viis omakorda selle sammuni, et sel aastal kutsuti mind ENTRUMi patrooniks, et oma kogemust ka Lääne-Eesti noortega jagada.

Mis põhjusel võtsid Darja Saare ettepaneku vastu ja otsustasid olla ENTRUMi patroon?

Ma näen, kui oluline on see, et noored tegeleksid ettevõtlusega. Tegelikult mitte ainult ettevõtlusega, vaid oleksid igas mõttes ettevõtlikud, ükskõik mida nad ka teevad. Oluline on see, et nad rakendaksid oma teadmisi ja oskusi ning tegeleksid asjadega, mis neile meeldivad. Noored võiksid üsna noorest peast ära õppida selle, et julge pealehakkamise, vastutustunde ja tahtmisega on maailmas kõik võimalik. Noortel on võimalus maailma muuta.

Miiks pead oluliseks, et noored juba varakult ettevõtlusega tegeleksid? Noored peaksid ettevõtlusega juba varakult tegelema, sest mida vane-

maks me saame, seda mugavamaks, ja ütleme siis, et kinnisemaks ja ka tagurlikumaks me muutume. Kui 15-20-aastasena on mingisugust uut teed alustada lihtne ja me tunneme, et maailm on meie ees valla, siis 30-40-aastasena on seda teha väga raske. Seda eriti siis, kui on juba pere ja lapsed. Seetõttu arvan, et me peaksime alustama võimalikult vara.

Milline olid sina vanuses 13-19? Kas sul oli ettekujutus sellest, mida tahad oma eluga teha ja abiväge oma ideede teostamisel?

Ütleme nii, et ma olin selline mäsaja. Läksin oma sünnikodust Tartus üsna varakult ära Tallinnasse, kus hakkasin õppima. Tahtsin loomulikult maailma muuta. Nagu enamik selles vanuses noori, tahtsin teha midagi radikaalselt teistmoodi. Samas siis ei olnud mul veel selget nägemust sellest, mis see võiks olla ja kuidas seda teha. Eks need teadmised on tulnud ajapikku. Muidugi ei olnud toona ettevõtlikkus üldsegi selline teema nagu see on täna ega olnud kedagi, kes oleks mind suunanud. Võibolla oleks Click & Grow potid sündinud palju varem või oleks juhtunud hoopis midagi muud, kui oleks olnud häid õpetajaid ja toetajaid.

Tulles ENTRUMi juurde tagasi, siis tänavu registreerisid noored programmi kokku 161 ideed, mis on eelmise aastast 63 võrra rohkem. Kuidas sa kommenteerid Lääne-Eesti noorte aktiivsust? See on väga hea! Number on täitsa suur. Ma kujutan ette, et paljud nendest ideedest muutuvad taatakselt ja ma loodangi, et need muutuvad, et noored jõuaksid ühel päeval välja mingisuguse konkreetse tulemuseni.

Mida loodad sina ära teha, et noored heade tulemusteni jõuaksid? Ma loodan, et ma suudan noori kuidagi inspireerida ja julgustada neid oma ideid ellu viima. Meie ideede teostamisel või elluviimisel on kõige olulisemaks takistuseks meie ise. Tuleb saada üle erinevat-est hirmudest, mis meid valdavad. Ma tahaksin julgustada noori ja panna neid uskuma, et kõik asjad siin maailmas on võimalikud. Kui Click & Grow'ga alustasime, siis ei uskunud põhimõtteliselt mitte keegi, et sellise lillepoti tegemine ja sellise idee elluviimine on võimalik. Täna me näeme, et see oli võimalik ja kuigi tee selleni oli väga raske, siis nüüd saame tegeleda hoopis suuremate ja hoopis ulmelisemate probleemide lahendamisega. ■

„UNISTUSED ELLU!”

ESIMENE SEMINAR OLI INNUSTAV

MERLE TIIGISOON

Ettevõtlusõppe
projektijuht

Unistus
ellu!

15. novembril kogunes Kaubanduskotta esimesele ühisseminarile üle 50 huvitatud organisatsiooni/ partneri /koostööpartneri, kes kõik ühel või teisel moel panustavad noorte ettevõtlikkuse toetamisse.

Üheskoos otsiti võimalusi, kuidas lisaks sellele, mida iga võrgustiku partner eraldi juba teeb, saaks ühine tegevus kaasa aidata ettevõtlike noorte kasvatamisele. Täna on võrgustikus kokku juba üle 80 liikme, mis näitab, et teema on vägagi aktuaalne. Lisaks ettevõtetele osalesid mitmed ettevõtluskeskused, õpetajad, koolijuhid ja haridusametnikud.

Seminar toimus eesmärgiga arutada võrgustiku tulevikusuundade üle ning leida toimiv viis, kuidas võrgustiku tegevus aitaks kaasa ettevõtlike noorte kasvatamisele. Toetamise viise on mitmeid – kes rahastab noorte ideid, kes võtab vastu klassiekskursioone, kes praktikante. Esimese seminari arutelu oli elav ja ideid tuli palju. Kõlama jäid mõtted, et võrgustiku ülesanne on õigete inimeste ja ideede kokkuviiimine, koostöö ja sünergia tekitamine. Järgmiseks aastaks oodatakse toimivat ja informatiivset kodulehekülge, samuti regulaarseid valdkonnapõhiseid kokkusaamisi jpm, et samm-sammult liikuda järjest tõhusama ja toimivama võrgustiku suunas.

Kõik ideed said kirja ning järgmisena tuleb hakata neid realiseeri-

ma. Näiteks ühe uue võimaliku ideena pakuti arutelul välja, et igal koolil võiks olla partneriks oma toetav ettevõtte ja igal ettevõttel

Võimaliku ideena pakuti arutelul välja, et igal koolil võiks olla partneriks toetav ettevõtte ja igal ettevõttel oma enda kool, kellega koostööd arendada. Samuti võiks iga aktiivne eestimaalane käia korra aastas tundi andmas, et olla kursis koolieluga.

oma enda kool, kellega koostööd arendada. Samuti võiks iga aktiivne eestimaalane käia korra aastas tundi andmas, et olla kursis koolieluga. Samuti võiks õpetajatele korraldada töövarjupäeva ettevõtetes. Kõik ikka selle nimel, et koolielu ja õppetöö oleksid rohkem seotud „päris” eluga ja kõik ühiskonna liikmed saaksid osaleda meie järelkasvu arendamises.

Rühmatööde tulemuste ettekandmisel ilmnes, et kõik rühmad liikusid

tegelikult sarnastes suundades, samal ajal üksteist täiendades. Kõikide soov on ettevõtlikuma Eesti kujundamine – viies kokku huvitatud osapooled: noored, ettevõtted, arenduskeskused ja koolid.

„Oleme enda jaoks selgelt lahtimõtestanud, et soovime tõsiselt panustada noorte ettevõtliku eluhoiaku kujundamisse, kuna noored on meie homsed Eesti elu edasivijad. „Unistused ellu!” võrgustik loob head võimalused viia kokku need ettevõtted ja algatused, kel on sama eesmärk ning ühiselt tegutsedes rajame noortele tugevama baasi julgeks elluastumiseks. Näiteks on meie noorteprogramm ENTRUM oma kolmandal

tegutsemisaastal kujunenud võimsaks stardiplatsiks rohkem kui 1500 noorele,” räägib ühe võrgustiku asutaja, Eesti Energia ühiskondliku vastutuse juht Kaja Kilk, hinnates koostöövõrgustiku ühist tahet ja soovi tegutseda järeltuleva põlve heaks.

Selle mõtte valguses kutsume üles ka kõiki teisi, suuri ja väikseid ettevõtteid meie võrgustikuga liituma!

Täname väga kõiki seminaril osalenuid. Seminaril kogutud heade mõtete baasil paneme koos võrgustiku liikmetega kokku tegevuskava järgmiseks aastaks, et samm-sammult liikuda järjest tõhusama ja toimivama võrgustiku suunas. ■

ISEREGULEERUVA TARBIJATURU VÕIMALIKKUSEST EESTIS

LAURA RAUS

Tarbijate ja ettevõtete vaheliste käitumisreeglite kehtestamine ning konfliktide lahendamine ilma avaliku sektori sekkumiseta – utoopia või tulevikus terendav reaalsus?

Tarbijatel ja ettevõtetel tekib pahatihti konflikte, mida osapooled omavahel lahendada ei suuda. Näiteks ostab tarbija toote, mis lakkab mõne päeva pärast töötamast, ning ta soovib seda tagastada. Müüja aga keeldub kaupa tagasi võtmast, sest tema arvates kasutas tarbija toodet valesti.

Eestis on tarbijal sel juhul oma õiguse jalule seadmiseks võimalik esitada kaebus tarbijakaitseametisse ning kui see pooli lepitada ei suuda, siis pöörduda tarbijakaebuste komisjoni poole. Viimane on tarbijakaitseameti juures tegutsev sõltumatu komisjon, kuhu kuulub võrdne arv nii tarbijate kui ka ettevõtete esindajaid. Komisjon menetleb ainult kaebusi, mille puhul vaidlusaluse kauba või teenuse väärtus ületab 20 eurot. Kaebuse esitamine on tarbijale tasuta, kuna komisjoni tegevuskulud katab riik.

Tarbijad lahendavad probleeme ise

Eesti inimeste jaoks oleks ilmselt ennekuulmatu, kui tarbijakaitseamet teataks ettevõttega konflikti

sattunud tarbijale, et peate probleemi omavahel ära lahendada, meie ei sekku. Just selline on tarbijaameti vastus aga Hollandis, kui just probleem ei puuduta suurt hulka tarbijaid. „Me saame vastata tarbijate küsimustele nende õiguste kohta, kuid me ei lahenda probleeme, seda peavad nad ise tege-

Eesti inimese jaoks oleks ilmselt ennekuulmatu, kui tarbijakaitseamet teataks ettevõttega konflikti sattunud tarbijale, et peate probleemi omavahel ära lahendada, meie ei sekku.

ma,“ kinnitas Hollandi tarbijaameti pressiesindaja Saskia Bierling. See ei tähenda siiski, et Hollandis tarbijakaitse äärmiselt puudulik oleks. Nimelt on seal tarbijatel oma õiguste kaitseks sageli võimalik pöörduda erasektori lepitusorganite poole. Eri sektoritel on iseseisvad lepitusorganid, nii et kokku on neid kümneid. Erinevalt Eesti tarbija-

kaebuste komisjonist on need moodustatud tarbijate ja ettevõtjate endi poolt, nende omavahe- liste kokkulepete alusel ning neid rahastavad ennekõike ettevõtjad. Riigi panus jääb ettevõtjate omast kaks-kolm korda väiksemaks, rääkis Hollandi suurima ettevõtlusorganisatsiooni VNO-NCV majanduspoliitika vanemnõunik Hubert van Breemen.

Eestis lepitusorgan kindlustussektoris

Eestis tegutseb Hollandi süsteemile iseloomulik lepitusorgan kindlustussektoris. Nimelt eksisteerib Eestis 2011. aasta aprillist alates kindlustuse lepitusorgan. Seal aitavad sõltumatud eksperdid leida lahendusi tarbijate ja kindlustusandjate ning -vahendajate vahel tekkinud konfliktidele. Kuigi tarbijatele on vaidluste lahendamine lepitusorganis täiesti tasuta ning kõik selle kulud katavad kindlustusandjad, olid just viimased need, kes organi ellu kutsusid.

„Kohtuvälise vaidluste lahendamise organi asutamine oli riigi tasandil

olnud jutuks juba mitu aastat, kuid tegudeni ei jõutud," meenutas lepitusorgani asutamise asjaolusid Eesti kindlustusseltside liidu juhatuse esimees Mart Jesse. „Kuivõrd tarbija rahulolu ja vaidluste kiire lahendamine on meie sektorile väga oluline, tegime selle alternatiivi puududes ise ära.“

„Rahulolematute klientidega tegelemine on ju pikas perspektiivis märksa kulukam,“ selgitas Jesse, kust tuleb kindlustusandjate motivatsioon lepitusorgani tegevust rahastada. „Kindlasti ei saa me siinkohal vaadata ainult kulusid, vaid küsimus on ka kasus, mida sektor tervikuna või turuosalisel ise sellest saavad. Näiteks saame me kaebustest erialaliiduna teavet probleemsete valdkondade kohta, mis vajavad sektoris parandamist, võtame näiteks kasvõi kasutatava terminologia või müügipraktikad. Sama tagasisidet saavad ju ka kindlustusandjad, kes läbi selle saavad muuta oma teenuseid arusaadavamaks ja parandada teenindusprotsesse, et tulevikus vaidluseid vältida.“

Usaldusliku õhkkonna loomine

Jesse julgustab teisigi Eesti sektoreid lepitusorganeid looma. Ka tarbijakaitseamet peadirektor Andres Sooniste leiab, et valdkondlikke lepitusorganeid võiks Eestis rohkem olla. „Läbipaistva lepituskoha loomine oleks usaldusliku õhkkonna tekitamiseks vajalik,“ märkis ta. „Usalduse tõus võimaldab ühel hetkel kujuneda olukorral, kus ettevõtjad-tarbijad lahendavad oma probleemid ise ära ilma, et riigil üldse oleks vaja sekkuda ning lõppude lõpuks väljendub see maksimaksja rahakotis.“

„Tänapäeval muutuvad tarbimine ja ettevõtlikus mõnes mõttes järjest keerulisemaks,“ lisas Sooniste. „Üha

enam on piiriülesteid suhteid: me ju ostame interneti kaudu kolmandatest riikidest, kus näiteks Euroopa Liidu seadusruum inimesi teinekord väga kaitsta ei saagi.“

Tarbijate hääl jääb nõrgaks

Valdkondlike lepitusorganite tekkimiseks oleks Sooniste hinnangul vaja ennekõike tarbijate survet, mis suuresti aga puudub. „Tänaste tarbijaühenduste hääl või jõulisus rääkida võrdsena näiteks kas või suurte ettevõtliitudega nagu Eesti Kaubandus-Tööstuskoda või Kaupmeeste Liit jääb ilmselgelt nõrgaks,“ tõdes Sooniste. „Samuti jääb nende hääl nõrgaks kaitsmaks oma seisukohti seadusloomeprotsessis.“

Eesti tarbijaühenduste katusorganisatsiooni, tarbijakaitse liitu kuulvatel ühendustel on liikmeid kokku ligi 300, märkis liidu esimees Enn-Toivo Annuk. Hollandis seevastu ühendab tarbijate õigusi kaitsev katusorganisatsioon Sooniste sõnul peaaegu 2 miljonit inimest ja leibkonda ehk oluliselt suuremat osa elanikkonnast.

Tarbijakaitseliidu juht Annuk aga leiab, et valdkondlike lepitusorganite loomine seisab ennekõike mitte tarbijate initsiatiivi, vaid riigi taga. „Lepitusorganeid võiks muidugi olla ka teistes sektorites, aga see peaks olema seadusega paika pandud,“ arvas ta. „Me võime ju ka niisama teha seda organit, aga siis keegi ei võta seda tõsiselt.“

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi tarbija- ja konkurentsitalituse nõunik Riina Piliste kinnitas, et ministeeriumil valdkondlike lepitusorganite tekkimise vastu midagi pole, kuid puudu jääb tarbijate ning ettevõtjate initsiatiivist. „Seni on küsimus olnud pigem selles, et turuosalisel ei ole ilmu-

tanud valmisolekut ise korraldada tarbija ja ettevõtja vaheliste vaidluste lahendamist, mistõttu on seda tehtud avaliku sektori abil,“ lausub ta.

Initsiatiiv ettevõtjate poolt

Ettevõtjad on ainus osapool, kes ei arva, et valdkondlike lepitusorganite loomine ning ülevõld suurem iseregulatsioon tarbijaturul seisab ennekõike kellegi teise initsiatiivi puudumise taga. „Iseregulatsiooni süsteemid ei hakka tööle, kui initsiatiiv ei tule ettevõtjate endi poolt,“ ütles Kaubanduskoja peadirektor Mait Palts. „Ma näen vähe perspektiivi iseregulatsioonis, mis on tulnud kuskilt ülevalt poolt alla, nii et näiteks ministeerium või tarbijakaitseamet ütleks, mida teha tuleb.“

„Iseregulatsiooni tekkimiseks mingis valdkonnas peaks ettevõtjatel ja kauplajatel olema ilmselge motivatsioon,“ lisas Palts. „See peab minu hinnangul ühel või teisel viisil seostuma konkurentsitingimuste paranemisega ettevõtte jaoks, kes otsustab iseregulatsioonisüsteemiga liituda. Kui aga see, kas iseregulatsioon toimib või ei toimi ja kas ettevõtte on sellega liitunud või mitte, tarbijat iseenesest väga ei mõjuta, siis tekib ka ettevõtte jaoks ilmselgelt küsimus, miks ta peaks sellega tegelema,“ jõudis Paltski lõpuks tõdemuseni, et lepitusorganite loomine seisab vähemalt osaliselt tarbijate taga.

Eesti tarbija on hinnatundlik

„Kõik sõltub paljuski ka sellest, kui võrd panustatakse teavitustegevusele ning kui võrd targad on tarbijad tervikuna, kui võrd nad lähtuvad oma otsustest teadlikult ka muudest väärtustest kui hinnast,“ selgitas Palts. „Eesti tarbija

on tänapäeval äärmiselt hinnatundlik. Seetõttu on minu jaoks natuke küsitav, kas ilma väga tupeva teavitustegevuseta on tarbija valmis maksma kauba või teenuse eest veidi rohkem, kui see annab talle kindlustunde, et ettevõtte käitub ühiskondlikult

Mait Palts: „Eesti tarbija on tänapäeval äärmiselt hinnatundlik.“

vastutustundlikult ning on aktiveerinud oma tegevuses täien-davaid väärtusi võrreldes teiste kauplajatega.“

„Eesti väiksust arvestades tundub mulle pigem, et mitmekesisus sektori- või teemapõhiste lepitusorganite osas pole võib-olla kõige efektiivsem lahendus,“ lisas Palts. „Alati peab hindama, kas see tagaks tarbijatele efektiivseima vaidluste lahendamise, kui võrd saavad sellest kasu kauplajad ning kui võrd kallis või odav oleks sellise organi moodustamine ja ülalpidamine. Seetõttu vähemalt mulle endale tundub praegu, et Eesti tarbijakäebuste lahendamine tänasel kujul on mõistlik ka pikemas perspektiivis.“

„Tõsi küll, on räägitud finantsvaldkonna lepitusorgani vajadusest või selle loomisest,“ märkis ta. „Selle toimimine sarnaselt kindlustusvaldkonnale võiks sektori iseärasusi arvestades olla perspektiivikas, kuid rohkemate lepitusorganite lisandumist ei pea ma siiski tõenäoliseks.“

Seega ilmselt lähiajal valdkondlike lepitusorganite süsteem, mille üle Holland uhke on, Eestis laialt levi-ma ei hakka ning tarbijate ja ettevõtjate vaidluste lahendamise kulud katab üldjuhul ka edaspidi maksimaksja. ■

ELi JA USA KAUBANDUSSUHTED

LIDIA FRIEDENTHAL
Väliskaubanduse vanemnõunik

Euroopa Liitu peetakse üheks avatuma kaubandusega piirkonnaks maailmas. ELil on kehtivad kaubanduslepingud enamiku arenenud majandusega riikidega. Seni on jäänud väljapoole sooduskohtlemist aga sellised riigid nagu USA, Kanada, Jaapan, Singapur ja Austraalia. Käesoleva aasta lõpuks loodetakse lõpetada vabakaubanduslepingute läbirääkimised Kanada ja Singapuriiga.

Euroopa Liit ja Ameerika Ühendriigid on kaks suurimat kaubanduspartnerit maailmakaubanduses. Kahe riigi kaupade ja teenuste maht ulatub ühe triljoni USD aastas. USA investeerib Euroopa Liitu ligikaudu 1,9 triljonit ning Euroopa Liit USAsse u 1,5 triljonit dollarit. Kuid ometi ei ole nende vahel kehtivaid kaubanduslepinguid, mis omakorda tähendab, et kaubavahetuse täielikku potentsiaali ei ole ära kasutatud.

Vähendamaks omavahelisi kaubandustakistusi on otsustatud alustada 2013. aasta alguses Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahelisi läbirääkimisi vabakaubanduslepingu sõlmimiseks. See soodustaks vabakaubanduse kasvu ja annaks tõuke miljardeid eurosid hõlmavale äritegevusele. Seni on kahe riigi vahelist majanduskoostööd arutatud 2007. aastal loodud Transatlantilise Majandusnõukogu (Transatlantic Economic Council), mis on hetkel ainus kõrgetasemeline foorum, kus arutatakse ELi ja USA vahelist majandust. 2011. aasta lõpul kutsuti ellu nn

kõrgetasemeline töögrupp, mille ülesandeks sai määratleda, millist poliitikat ja meetmeid rakendada saavutamaks kaubanduse, majanduse ja investeeringute kasvu, luua uusi töökohti ja tõsta kahe riigi konkurentsivõimet.

Kahtlemata annaks kahepoolse vabakaubandusleppe sõlmimine tõuke mõlema riigi majandusele.

Nimetatud töögrupi 2012. aasta juunis esitatud vahearuandest selgub, et laiaulatuslik vabakaubandusleping annaks märkimisväärset kasu kahe riigi majandusele ja elavdaks ka maailmamajandust. Leping peaks hõlmama kaupu, teenuseid ja investeeringuid, sisaldama kaubandusreeglite ajakohastamist, samuti kahe riigi seadusandluse ühtlustamist lepingus sisalduvate teemade osas.

Suure tõenäosusega tahavad EL ja USA rääkida läbi võimalikult suure

ulatusega lepingu osas. Euroopa Liidu poolt läbirääkimisi vedava kaubandusvolinik Karel De Gucht sõnul soovitakse leppega kõrvaldada enamik, kui mitte kõik kahepoolse tööstus- ja põllumajandustoodete kauplemise tõkked. See omakorda avaks ka sellised teenuseturud, mis on hetkel suletud.

Üheks olulisemaks diskussiooni- teemaks saab kindlasti sanitaar- ja fütosanitaarstandardite (SPS) ning tootestandardite ning tehniliste nõuete (TBT) küsimus, sest nende standardite osas kehtivad Euroopa Liidu ja USAs põhimõttelised erinevused.

Lepingus kajastatavad teemad:

- tariifid – alandamine ja kaotamine;
- kaubavahetuse lihtsustamine (tolliprotseduuride ühtlustamine, kontrolli piiramine);
- mittetariifsed tõkked – seadusandluse ühtlustamine standardite, tehnilise regulatsiooni, sertifitseerimise, tarbijakaitse meetmete jms osas;
- riigihanked;

- teenused – tõkete kaotamine, kvalifitseeritud tööjõu liikumise lihtsustamine jm;
- investeeringud – mittediskrimineerimise põhimõtte, kapitali vaba liikumine;
- intellektuaalse omandi kaitse.

Kahtlemata annaks kahepoolse vabakaubandusleppe sõlmimine tõuke mõlema riigi majandusele. Euroopa Komisjoni tellitud ja uuringufirma ECORYS läbiviidud uuringust selgub, et mittetariifsete tõkete (eriti tervisestandardeid, tarbijakaitset ning riiklikku julgeolekut puudutavaid) vähendamisel kasvõi poole võrra, suurendaks Euroopa Liidu SKPd 0,7 protsenti ja USA SKPd 0,3 protsenti.

Eesti jaoks on USA oluline majanduspartner. Arvestades kaubavahetuse järjest enam rahvusvaheliseks muutumist, võib arvata, et ELi ja USA vaheline vabakaubandusleping, kui ta kord jõustub, annab uut hoogu ka Eesti majanduse kasvule, loob uusi töökohti ja suurendab konkurentsivõimet. ■

MIS JUHTUS, ET

EESTIST SAI ÜHTÄKKI KORPORATSIOON?

TAIVO PAJU
Director Media

Swedbank on läbi aegade ettevõtlusele ühel ebatavalisel viisil kaasa aidanud: nad on kirjastanud terve hulga häid ärraamatuid. Üks neist oli Ricardo Semleri legendaarne „Ketser“. Selle kirjutas firmaomanik, kes andis oma töötajatele ebatavaliselt palju võimu ja volitusi. Inimesed võisid otsustada selliste asjade üle nagu söökla seina värv kuni enda palgani välja (tõsi, omaniku tingimus oli, et palgad on avalikud). Tulemus – töötajad olid rahul ja omanikud mitte ainult ei pääsenud pankrotist, vaid teenisid kena kasumi.

Aga selliseid firmasid ühendab muuhulgas üks detail: tippjuhi kabineti uks on alati lahti. See tähendab, et tagasiside ja ideede küsimine oma inimestelt on igapäevane praktika.

Tõepoolest, neid näiteid on päris palju, et töötajate kaasamine – ja mitte ainult moepärast või tegelikult – paneb inimesed kõvemini tööle.

Aga selliseid firmasid ühendab muuhulgas üks detail: tippjuhi kabineti uks on alati lahti. See tähendab, et tagasiside ja ideede küsimine oma inimestelt on igapäevane praktika. Elu on ettevõtjaid õpetanud, et kui töötajad su firmale kaasa ei ela, siis see kontor kaua ei kesta.

Mis on aga juhtunud viimastel aastatel Eestis? Õeldagu mida tahes, riigi ja ettevõtte heal juhtimisel on palju sarnast. Alates sellest, et on olemas eesmärk (kindlasti mitte pole see valitsevate poliitikute tagala kindlustamine), ja lõpetades sellega, et kuulatakse hoolega klienti ja kaasatakse oma töötajad.

Kui nüüd küsida, kust rahulolematu valitsusega alguse sai, siis eksivad need, kes seostavad seda Silver Meikari juhtumiga. See oli lihtsalt ajend.

Vaatame paari viimasel ajal tulipunktis olnud valdkonda. Arstide ja valitsuse vahel tekkis enam-vähem sisuline dialoog alles pärast mitut streiginädalat. Õpetajad kardavad siamaani, et minister Aaviksoo pakutavad abinõud mitte ei tõsta, vaid vähendavad nende palka. Estonian Airi eksjuht valati poriga üle tema kõrge palga pärast. Hallo, kas ta ise mõtles selle palga välja?! Ja kas see polnud Eesti riik, kes aasta tagasi laienemise strateegia heaks kiitis!?

Aga võib-olla ei ole põhjus üldse Reformierakonna juhtpoliitikute, sh Andrus Ansipi ja Jürgen Ligi ülbuses. Käisin hiljuti ühel pidulikul üritusel, kus oli kohal terve trobikond valitsusliikmeid. *Small-talk* oli tihe ja nii palju kui kuulsin, üpris libe-keelne. Mu arust ei öelnud mitte keegi Anspile, Ligile ja teistele valitsustegelastele, et mehed, mis te teete! Kas see on nüüd hea kasvatuse või hoopis kahepalgelisus?

Ka ettevõtjatega juhtub seda ikka aeg-ajalt. Ainult sel juhul on karistus julm: sinu inimesed lõpetavad

tänaval ja sina ise pankrotiga. Seetõttu on Harta 12 teesid valitsusele veel kerge karistus, võiks isegi öelda – peen vihje.

Seetõttu elavadki valitsustege- lased justkui oma elevantdiluust tornis. Ühelt poolt liiguvad nad ainult lakitud parketti pidi ja teiselt poolt manavad kõik, kes nende teele satuvad, ette naeratus nr 5 ja asuvad neid kiitma. Võib-olla ongi nad seetõttu reaalsustaju kaotanud.

Aga milline on Eesti riigi juhtide õpimisvõime? Ettevõtlusest teame, et ellujäämise võti on üllkiire õppimine viletsas olukorras. Mida me valitsuse käitumises nägime? Kõige ülbemaid väiteid on välja öelnud just peaminister ja rahandusminister.

Aga kes pidi džotile hüppama ja hakkama endale televiisoris-ajalehes tuhka pähe raputama? Hoopis naisterahvas – Keit Pentus-Rosimannus! Huvitav, kes küll on valitsuse PR-meess?

Põnevad aastalõppu teile kõigile! ■

JÕULUD NING DISAINERID – MIS ON ÜHISOSA?

PIRET POTISEPP
Innovatsioonikeskus
InnoEurope

Eesti Disaini Majast on saamas elustiili keskkond Kalasadamas ning Baltika kvartalis põleb loomepotentsiaal tulise leegiga. Detsembris on paslik anda paar vihjet, kust leida eristuvaid ja erinäolisi kingitusi. Miks mitte teha sel aastal teisiti kui eelnevatel? Kas poleks uuenduslik jätta sel korral ostmata masstoodanguna lettidel laiuv nänn ning kinkida äri- ja koostööpartneritele hoopis kohalike disainerite loomingut? Seekord uuringi, millega täpsemalt Eesti Disaini Maja näol tegu on ning mida sealt leida võib. Eesti Disaini Maja (EDM) tegemistest valgustab Kirke Tatar, disainigalerii eestvedaja.

BAZAAR TALLINNA LOOME- INKUBAATORIS

6. detsembril kell 12.00-19.00 toimub Loomeinkubaatoris (Baltika kvartal, Veerenni 24, Tallinn) üritus, kus on lisaks ostulemüügile avatud ka Loomeinkubaatori erinevad moestuudiod, tegutseb toidublogijate *pop-up* kohvik, toimub *workshop* ja palju muud põnevat.

Lisainfo:

www.esa.ee/sundmused
www.facebook.com/inkubaator

„Eesti Disaini Maja on kasvamas kohaks, mis seob omavahel erinevate valdkondade ja pädevustega disainereid, pakub lahendusi teenusedisaini sugematega tooteideedele ning algatab tootearendusprotsesse, kus kohtuvad disainerid ja ettevõtjad,“ ütleb sissejuhatuseks Kirke Tatar. Ta nendib, et nüüdseks pea kaks aastat avatud olnud majast on saamas elustiili keskkond Kalasadamas.

„Disainikompetentsi jagab tuntud ja tunnustatud disainerite kooslus: Tarmo Luisk, Monika Järg, Igor Volkov, Margus Triibmann, Reet Aus, Tõnis Vellama, Toivo Raidmets, Stella Soomlais, Pavel Sidorenko, Jaanus Orgusaar, Marko Ala, Elna

Kaasik, Kerttu Laane, Kalli Sein, Kärt Ojavee, Krista Leesi, Maria Rästa, Ene Raud, Anne-Liis Leht, Kristi Rinkjob, Heino Prunsvelt, Emma Leppermann jne. Kõrvuti leiab galeriis nii vanad tegijad kui ka noored uustulnukad,“ annab Tatar galeriis oma töid esitletavat-est disaineritest kiire ülevaate. „Ennekõike on see Eesti Disainerite Liidu ametlik *showroom*, mis esindab väljapaistvat Eesti tootedisaini, sisustusaksessuaaridest moeni,“ sõnab ta. Tatar lisab selgituseks, et EDMGalerii tahe on teha Eesti disain nähtavaks ja pakkuda silma- ja osturõõmu nii kohalikele kui ka välismaa küllastajatele. „EDMGalerii on platvormiks Eesti autoridisainile, edendades toodete promo

ning müüki Eestis ja välismaal. Loomulikult võivad enda innovaatilisi ideid esitada teised. Kuna kahjuks siiski kõik tooted piiratud ruumi tõttu galeriisse ei mahu, teeb lõpliku valiku komisjon.“

EDM osales oma väljapanekuga sel sügisel Soomes toimunud ulatuslikul rahvusvahelisel Habitare messil. Eestlaste väljapanek koosnes 16 erineva disaineri loomingust, mis olid lavastatud ühisesse eluruumi. Küsimusele, kuidas põhjanaabrid väljapaneku vastu võtsid tõdeb Tatar, et soomlased suhtusid Eesti disaini vägagi soojalt. „Agar võrgustumine käis viis päeva ja juuba on kuulda ka positiivset tagasisidet ja oodata tellimusi.“ Ta nendib,

et Eesti toodete kiiks ja leidlikkus tekitas paljudele elevust ja huvi. „Inimesed ei olnud kitsid häid sõnu jagama ja soomlaste südameid võitsid enim naturaalne puit, tekstiil ja valgustid,“ toob Tatar konkreetseid näiteid publikut võlunud toodetest.

Lisaks Eesti disaini tutvustamisele toimub EDMis erinevaid üritusi igale maitsele. „Majas on aset leidnud mitmesuguseid harivaid ja meeleolukaid üritusi: töötoad, seminarid, konverentsid, näitused, lõpuaktused, sünnipäevad jne. Näiteks võib tuua: iPadi töötuba, Loov Eesti poolt korraldatud tootearenduskeskkonna PESA lõpunäitus, osavõtt Kalamaja päevadest, arhitektide ja sisearhitektide *workshop* Kalaranna arengust, kontserdid jne,“ loetleb Tatar vaid mõningaid aset leidnud tegevusi. „Sügisel, kui külastajaid vähem liikvel, plaanime samuti jätkata erinevate disainiüritusega majas. Samuti on teretunud ka uued lennukad ideed, mis võiks alguse saada Eesti Disaini majast,“ lisas Kirke Tatar.

Sel sügisel kuulutati esmakordselt välja Eesti Disainiauhinnad 2012 laureaadiid. Galeriist on võimalik ka laureaadiid ning nominentide töid oma silmaga näha ning endale kaasa osta. Lõpetuseks kinnitab Tatar veendunult, et sobiva kingituse peaks galeriist leidma igaüks. ■

EESTI DISAINI MAJA

Eesti Disaini Maja – kodanikualgatusel tekkinud elustiilikeskond Kalasadamas, kus on end sisse seadanud mitmed disainistuudiod, Eesti Disainerite Liit, Disainiöö esindus, disainigalerii ning kohvik Klaus.

SELGUSID KONKURSI

„AASTA KESKKONNATEGU“ VÕITJAD JA TUNNUSTATUD

Keskkonnaministeerium premeeris 27. novembril tänavusi parimaid keskkonnategusid, -tekesi ning kõige keskkonnasõbralikumaid ettevõtteid.

LIISI LIIVLAID

Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse osakonna peaspetsialist

Aasta parimaks keskkonnateoks hinnati MTÜ Eesti Ornitoloogiaühingu projekt „Linnuõpe loodusainete õpetajatele“ ning Aasta Keskkonnateokese tiitli pälvis MTÜ JCI GO Koda vabaõhuetendus „Naksitrallide metsakool“.

Aasta kõige keskkonnasõbralikumaks ettevõtteks keskkonnasõbraliku toote või teenuse kategoorias osutus OÜ Rexest Grupp, kes on leidnud lahenduse muidu prügilasse kuhjivatele segaplasti jäätmetele, tootes uudse tehnoloogia abil ilmastikukindlat ja pikaajalist plastikprofiili Plastrex. Plastrexi profiile saab kasutada puidu asemel väga erinevates kasutusvaldkondades.

Keskkonnasõbraliku protsessi kategoorias hinnati tasavägises konkurentsivõiduga vääriliseks OÜ Aravete Biogaas, kes rajas ja pani esimesena Eestis tööle veise- ja vedelsõnniku käärimisprotsessi baseeruva 2 MW elektrilise ja 2MW soojusliku võimsusega koostootmisjaama. Protsessi tulemusel saadav kasu on mitmekülgne: põllumajanduslike jääkide väärdamise tulemusel toodetakse elektri- ja soojusenergiat ning saadakse kvaliteetset väetist põldudele. Eelnevast tulenevalt

väheneb reostuskoormus nitraaditundlikele aladele ja lõhnaprobleem kohalikele elanikele.

Keskkonnasõbraliku toote või teenuse kategoorias tunnustati lisaks võitjale MTÜd Uuskasutuskeskus, kes suunab taaskasutusse igal aastal suure koguse kasutatud kaupa, andes seejuures suure panuse ka inimeste tarbimisharjumuste keskkonnasõbralikumaks muutmisel. Tunnustati ka OÜd Nordic Bioproducts, kelle kodupuhastusvahendite sari Biominerata on keskkonna- ja kasutajasõbralik. Eelneva tõestuseks kannab tootesari rahvusvahelist rangete kriteeriumitega ökomärgist Ecocert. Tunnustuse pälvis veel OÜ Sense, kes projekteerib ning ehitab energiatõhusaid hooneid, mis on lisaks energiasäästlikkusele ja väikesele keskkonnamõjule ka kvaliteetseks elukeskkonnaks.

Keskkonnasõbraliku protsessi kategoorias tunnustati ASi Tallinna Vesi, mis on kohalike olusid arvestades viinud oma reoveepuhastusprotsessi maksimaalse efektiivsuseni. Ettevõtte rajas uudse biofiltri, mis suurendab nitraatide eraldust reoveest, andes seeläbi suure panuse Läänemere olukorra paranemisse. ■

Aasta kõige keskkonnasõbralikumaks ettevõtteks keskkonnasõbraliku toote või teenuse kategoorias osutus OÜ Rexest Grupp, kes on leidnud lahenduse muidu prügilasse kuhjivatele segaplasti jäätmetele

ORAVATE JA LÕVIDE PROTSESSIJUHTIMISE KOGEMUSED

SIRET KEGEL

Incap Corporation kvaliteedidirektor,
Eesti Kvaliteediühingu
juhatuse liige

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Eesti Kvaliteediühingu koostöös toimus 23. novembril Tallinnas seminar teemal „Protsessijuhtimine organisatsioonide arendamisel“. Seminari neli esinejat vaatasid protsessijuhtimise teematikale igaüks oma vaatevinklist, samas moodustades huvitava terviku.

A vaettekandes rääkis Siret Kegel, Incap Corporationist oma kogemustest rahvusvahelises tootmisorganisatsioonis. Tema esitluse fookuses oli protsessijuhtimine kui strateegilist juhtimist toetav tööriist, mille abil viia ettevõtte eesmärgid ja tegelikud tulemused töötajateni nende mõistetavas keeles. Esitlusele järgnenud küsimuste voorus jagas ta kuulajatega mõtteid protsesside kaardistamise ja elushoidmise kohta, samuti ka oma kogemusi erinevates kultuurikeskkondades protsessijuhtimise rakendamisel.

Suure organisatsiooni protsessijuhtimisest rääkis samuti Jaan Oruaas, FocusITst. Tema ettekannes keskendus avaliku sektori teenuste integreerimisel tõusetunud ülesande lahendamisele. Nn „riigimaja“ projekti käivitamisel tuli leida tegelikud kokkuhoiu ja ühildamise võimalused protsesside tasandil. Kirjeldatud avaliku sektori teenusprotsesside mudel pakub selleks lahenduse.

Peale lühikest värskendavat puuvilja- ja kohvipausi suundusime edasi Soome poole. Tõnu Hein, HeiVäl Consultingust esitles võrdlusuuringut Eesti ja Soome mehhatroonika sektori ettevõtete kvaliteedi- ja protsessijuhtimise kohta. Uuringu tulemused olid jahmatavad ja mõtlemapanevad. Ülelähenaabritel – oravatel ja lõvidel – on nii mõndagi teineteiselt õppida, seda nii organisatsioonide kui ka riiklike tugimeetmete tasandil. Eesti organisatsioonidele, kel partnerid

Soomes, andis see kindlasti ka sisendeid partnerite ootuste ja mõttemallide lahtimõtestamiseks.

Seminari lõpetas Lauri Leskinen, IMS Business Solutionsist, kes andis oma organisatsiooni kogemuse näitel ülevaate protsessijuhtimise parimatest praktikatest Soomes. Olles aidanud juba enam kui 300 organisatsioonil protsessijuhtimisega alustada tõi ta välja oluliseid punkte, millega selle tee alguses arvestada. Samuti andis ta

põhjaliku ülevaate protsessijuhtimise eduteguritest.

Kokkuvõttes oli tegu väga huvitava seminariga, mis keskendus organisatsioonide kogemustele ja kus sai vastused oma praktilistele küsimustele. Minul, kes ma olen kogu elu töötanud tootmisorganisatsioonides, oli tore tõdeda, et protsessijuhtimise põhitõed töötavad ühtmoodi nii tootmis-, teenindus- kui ka avalikus sektoris. Oravate ja lõvide erisus pani aga mõtlema ... ■

Seminar

Aktuaalset ehitusõigusest – millised on ehitamise suhtes kehtivad piirangud?

12. veebruaril Kaubanduskojas

12. veebruaril kell 11.00-14.30 toimub Eesti Kaubandus-Tööstuskojas (Toom-Kooli 17, Tallinn) seminar „Aktuaalset ehitusõigusest – millised on ehitamise suhtes kehtivad piirangud?”

Seminari eesmärgiks on varustada ettevõtjaid teadmistega, mis võimaldavad ennetada ja lahendada ehitusõiguslikest piirangutest tulenevaid probleeme. Seminari ülesehituses on oluline osa kohtulahendite ja kaasuste tutvustamisel.

Seminari lektoriks on advokaadibüroo Eversheds Ots & Co partner ja vandeadvokaat Toomas Pikamäe. Ta juhib advokaadibüroos nii avaliku õiguse ja keskkonnamõju kui ka majandustegevusega seotud rikkumiste töörühma. Lisaks on ta hinnatud lektor haldusõiguse teemalistel seminaridel.

Käsitlemisele tulevad järgmised teemad:

- Ehitusõiguse üldised alused põhimõtted
- Detailplaneeringu menetlus:
  - algatamine
  - keskkonnamõju hindamisega seonduv
  - koostamine ja koostamise üleandmine arendajale
  - vastuvõtmine ja avalik väljapanek
  - ettepanekud ja vastuväited ning avalik arutelu
  - maavanema järelevalve
  - kehtestamine
  - erimenetlused (lihtsustatud kord, joonehitised, olulise ruumilise mõjuga objektid)
- Projekterimistingimuste menetlus
- Ehitusluba, selle tähendus ja menetlus
- Kasutusluba, selle tähendus ja menetlus
- Vaidlustamine

Koolituse maksumus on Kaubanduskoja liikmele 40 eurot ja mitteliikmele 80 eurot, lisandub käibemaks. Hinnas sisalduvad jaotusmaterjalid ja lõuna.

EESTI KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA
ESTONIAN CHAMBER OF
COMMERCE AND INDUSTRY

Lisainfo ja registreerumine:
TOOMAS HANSSON
Tel: 744 2196
E-post: toomas@koda.ee

Kontaktkohtumiste üritus Häusbauermesse raames

24. jaanuaril Grazis

24.-27. jaanuar 2013 toimuva Häusbauermesse messi raames korraldatakse 24. jaanuaril Enterprise Europe Networki abiga ka keskkonnamõju ehitusega tegelevatele ja seotud ettevõtetele kontaktkohtumiste üritus Grazer Stadthalle messikeskuses. Tegu on Austria ühe suurima messiga, kuhu igal aastal oodatakse osalema umbes 450 ettevõtet 10 riigist, lisaks 40 000 külastajat.

Nii mess kui ka kontaktkohtumiste üritus on mõeldud ettevõtetele, mis tegutsevad järgmistes sektorites:

- Päikeseenergia tehnoloogiad/fotogalvaanilised elemendid.
- Isolatsioon.
- Soojustus/Ventilatsioon.
- Soojusvahetajad.
- Biomass.

Registreerumine aadressil: bit.ly/YITG6J

Kontaktkohtumise üritusel osalemine Enterprise Europe Networki vahendusel on kõigile tasuta. Registreerides valige palun Estonian Chamber of Commerce kui EENi vahendav partner.

HÄUSBAUERMESSE

Lisainfo ja registreerumine:
TRIIN UDRIS
Tel: 604 0090
E-post: triin.udris@koda.ee

Kontaktkohtumiste üritus Future Match 2013 CeBIT messil

5.-9. märtsini Hannoveris

Kaubanduskoda kutsub IKT ettevõtteid osalema Enterprise Europe Networki ühel suurimal ja läbi aastate edukaimal kontaktkohtumiste üritusel, mis on aidanud ettevõtetel leida koostööpartnereid tootearenduse, teadusarendustöö, ühisettevõtluse, tootmise ning turundus ja litsentsilepingute valdkonnas.

Üritusele oodatakse osalema ligi 400 ettevõtet (ka ülikooli ja uurimisasutust) 39 riigist ning korraldatakse eeldatavalt 1500 kohtumist.

Osalemistasu on 110 eurot, hind sisaldab käibemaksu ja CeBIT messipiletid. Registreerimine 1. detsembrist kuni 14. veebruarini.

Rohkem infot peatselt <http://www.b2match.com/futurematch>

Lisainfo ja registreerumine:

TRIIN UDRIS

Tel: 604 0090

E-post: triin.udris@koda.ee

Loomemajanduse mess ja kontaktkohtumiste üritus Ambiente

18. veebruaril Frankfurtis

Kaubanduskoda kutsub loomemajanduse ettevõtteid osalema 18. veebruaril Saksamaal, Frankfurtis Ambiente messi raames korraldataval kontaktkohtumiste üritusel. Messile oodatakse üle 4500 ettevõtte 87 riigist, mis teeb Ambientest maailma ühe suurima ja prominentsema tarbekaupade messi. Osalema on oodatud nii disainerid kui ka tarnijad.

Tehes koostööd „Messe Frankfurt against Copying“ algatusega pakutakse ettevõtetele kontaktkohtumiste ürituse raames ka tasuta IPR konsultatsioone. Seda kõike lisaks tasuta kontaktkohtumistele! Üritusel osalevate Saksa ettevõtetega on võimalik tutvuda Kaubanduskoja kodulehel.

Kontaktkohtumistele registreerumise tähtaeg on 15. detsember.

Lisainfo ja registreerumine:

TRIIN UDRIS

Tel: 604 0090 • E-post: triin.udris@koda.ee

www.ambiente.messefrankfurt.com

Koolitus

ISO 9001:2008 kvaliteedijuhtimissüsteem ja selle omal käel rakendamine väikeettevõttele

Eesti Standardikeskuses

Koolitus toimub 23. jaanuaril, 6. märtsil ja 8. mail kell 10.00-14.50 Eesti Standardikeskuses (Aru 10, Tallinn). Koolituse viib läbi Urmas Karileet Integre OÜst. Koolituse eesmärk on õlbustada väikeettevõtete iseseisvat kvaliteedijuhtimissüsteemi rakendamist ning jagada infot sertifitseerimise nõuete kohta. Koolitusele on oodatud ettevõtjad, kvaliteedijuhid ja asutuste esindajad, kes soovivad alustada kvaliteedijuhtimissüsteemi ISO 9001 juurutamist omal käel. Koolitus on jagatud kolme etappi. Koolitus on mõeldud kvaliteedijuhtimissüsteemi iseseisvaks loomiseks. Koolituse II ja III etapis vaatame üle teie poolt tehtud sammud ning täiendame ja arendame neid edasi. Koolituspäevade vahele jääb optimaalne aeg uue süsteemi juurutamiseks oma ettevõttes.

Osavõtutasu ühele osalejale on 330 eurot. Kahe osaleja tasu ühest ettevõttest on 370 eurot. Soovitame kahte osalejat igast ettevõttest, sest see lihtsustab teil kvaliteedijuhtimissüsteemi loomist ja elluviimist. Osalejatel on võimalus osta standard „EVS-EN ISO 9001:2008 ja uus käsiraamat ISO 9001 väikeettevõttele. Mida teha?“ 10% soodustusega. Koolitusele saab registreerida 14. jaanuarini või kuni kohti jätkub.

I etapp • 23. jaanuar

ISO 9001:2008 standardi nõuded ja kasu. Kvaliteedipoliitika ja -eesmärgid. Tegevused soovitud tulemuste saavutamiseks, protsesside skeem. ISO 9001:2008 kvaliteedijuhtimise süsteemi loomine, näidised. Juhtimissüsteemi kirjeldava dokumentatsiooni loomine, kodutöö.

II etapp • 6. märts

ISO 9001:2008 siseaudiitorite koolituse teoreetiline osa. ISO 9001:2008 siseaudiitorite koolituse praktiline osa, nõuete täidetuse vastavushinnang konkreetsete juhtimissüsteemi osade ja protsesside näitel. Ettevalmistus juhtimissüsteemi auditeerimiseks, auditi plaan ja ressursid, kodutöö.

III etapp • 8. mai

Dokumenteeritud, rakendatud ja siseselt auditeeritud juhtimissüsteemi ülevaatus, tagasiside kodutööst. Koolitusel osalenud ettevõtete juhtimissüsteemi loomise praktilise kogemusega tutvumine. Juhtimissüsteemi juhtkonnapoolne ülevaatus. Ettevalmistus juhtimissüsteemi sertifitseerimiseks.

KOOSTÖÖPAKKUMISED:

- Saksa tarkvara- ja konsultatsiooniettevõtte otsib elektri-veejaotusettevõtteid vastastikuseks tootmiseks ja vahendustegevuseks.
Kood: 2012-11-25-016
- Suurbritannia virtuaaliturismiga tegelev ettevõtte otsib turundusettevõtteid samal tegevusalal.
Kood: 2012-11-14-041
- Suurbritannia invaliididele mõeldud erivarustuse müüja otsib vastavate seadmete tootjaid ja pakub end edasimüüjaks, otsib transporditeenust.
Kood: 2012-11-20-048
- Leedu audiitor- ja raamatupidamisteenuseid, maksu- ja juriidilisi konsultatsioone pakkuv ettevõtte pakub end alltöövõtjaks.
Kood: 2012-11-20-011
- Suurbritannia logistikaettevõtte pakub ühissetevõtlust transpordiettevõtetele.
Kood: 2012-11-19-059
- Venemaa turvasüsteemide tootja otsib oma kauba edasimüüjaid.
Kood: 2012-11-19-055
- Prantsuse madalpinge elektriküttesüsteemide tootja ja paigaldaja otsib oma kauba edasimüüjaid.
Kood: 2012-11-19-050
- Suurbritannia mobiiltelefonide tootja otsib kauba edasimüüjaid, agente.
Kood: 2012-11-19-042
- Suurbritannia hotellide vannitubade hügieenitoodete tootja otsib oma kauba edasimüüjaid.
Kood: 2012-11-19-033
- Ungari saeveski (lehtpuust tooted) pakub ettevõtte osa või terviku müüki.
Kood: 2012-11-19-010
- Venemaa granuleeritud väetisetootja otsib kaubanduspartnereid oma toodete müügiks.
Kood: 2012-11-19-008
- Suurbritannia sisevetes, rannavalves päästetöödel kasutatavate hõljukite tootja otsib oma kauba edasimüüjad.
Kood: 2012-11-17-002
- Poola akende-uste jm puittoodete tootja otsib kauba vahendajaid.
Kood: 2012-11-14-047
- Venemaa biotehnoloogia vallas tegutsev ettevõtte otsib toiduainetööstuses ettevõtteid vastastikuseks tootmiseks samuti on huvitatud alltöövõtust.
Kood: 2012-11-16-013
- Venemaa autotootja (kraanad, roomikud) otsib oma kauba edasimüüjaid ja pakub vastastikust tootmist.
Kood: 2012-11-16-001
- Šotimaa värsked- ja külmutatud kala (koorikloomad jm) hulgemüüja otsib oma toodetele turustajaid toidusektori ettevõtete hulgas.
Kood: 2012-11-19-031
- Poola puidust akende, aknalaudade, põrandalaudade, puitbriketi jms tootja otsib oma kauba edasimüüjaid, samuti pakub koostootmist.
Kood: 2012-11-19-053

Lisainfo:
KADRI RIST
Tel: 604 0091
E-post: kadri.rist@koda.ee

RIIGIHANKETEATED:

Tekstiil, rõivad, jalanõud

- Suurbritannias hangitakse tööriivaste manuseid.
Tähtaeg 31.01.2013. Kood 5478
- Suurbritannias hangitakse spordirõivaid.
Tähtaeg 14.01.2013. Kood 5479
- Leedus hangitakse ruloosid.
Tähtaeg 31.12.2012. Kood 5480
- Poolas hangitakse pealisrõivaid.
Tähtaeg 02.01.2013. Kood 5481
- Soomes hangitakse kaitsejalatseid.
Tähtaeg 02.01.2013. Kood 5482
- Norras hangitakse kaitse- ja turvarõivaid.
Tähtaeg 03.01.2013. Kood 5483

Mööbel, sisustus ja tarvikud

- Poolas hangitakse koolimööblit.
Tähtaeg 07.01.2013. Kood 5484
- Leedus hangitakse mööblit.
Tähtaeg 14.01.2013. Kood 5485
- Saksamaal hangitakse laborimööblit.
Tähtaeg 03.01.2013. Kood 5486
- Taanis hangitakse tooteid vannitubadesse ja kööki (tooted vanuritele, puuetega inimestele).
Tähtaeg 16.01.2013. Kood 5487

- Rootsis hangitakse toole.
Tähtaeg 14.01.2013. Kood 5488
- Suurbritannias hangitakse uksi.
Tähtaeg 07.01.2013. Kood 5489

Metall, masinad ja seadmed

- Leedus hangitakse vedurite ja veeremite osasid.
Tähtaeg 08.01.2013. Kood 5490
- Poolas hangitakse konveierite osasid.
Tähtaeg 03.01.2013. Kood 5491
- Poolas hangitakse torusid.
Tähtaeg 07.01.2013. Kood 5492
- Saksamaal hangitakse eripaate.
Tähtaeg 11.02.2013. Kood 5493
- Saksamaal hangitakse kütte-, ventilatsiooni- ja kliimaseadmeid.
Tähtaeg 09.01.2013. Kood 5494
- Soomes hangitakse kaugküttetorusid.
Tähtaeg 02.01.2013. Kood 5495
- Soomes hangitakse polte ja kruvisid.
Tähtaeg 04.01.2013. Kood 5496

Toiduained

- Suurbritannias hangitakse karastusjooke.
Tähtaeg 04.01.2013. Kood 5497

ITK

- Suurbritannias hangitakse infosüsteeme ja servereid. Tähtaeg 04.01.2013. Kood 5498

Muu

- Poolas hangitaks kummitooteid.
Tähtaeg 04.01.2013. Kood 5499
- Saksamaal hangitakse katte- ja teeremondimaterjale. Tähtaeg 10.01.2013. Kood 5500
- Rootsis hangitakse killustikkatet.
Tähtaeg 15.01.2013. Kood 5501
- Lätis hangitakse küttepuid.
Tähtaeg 15.01.2013. Kood 5502

NATO

- NATO hange Afganistanis, Kabulis UFH-DAMA (Ultra-High Frequency, Demand-Assigned Multiaccess Communication) tugi- ja infoteenuste osutamiseks. Tähtaeg hanke-dokumentidega tutvumiseks 21.12.2012. Hanketähtaeg 04.01.2013. Kood 4939

Lisainfo:
TRIIN UDRIS
Tel: 604 0090
E-post: triin.udris@koda.ee

KAUBANDUSKODA ÕNNITLEB DETSEMBRIKUU JUUBILARE!

20

AHTOL AS
liige alates 1998

DECTRA OÜ
liige alates 1997

DRAKA KEILA
CABLES AS
liige alates 1996

ELION
ETTEVÕTTED AS
liige alates 1996

ENSTO ENSEK AS
liige alates 1996

FAABULA AS
liige alates 1997

HTT INSTRUMENT OÜ
liige alates 1998

KOOPIA KOLM AS
liige alates 2001

LINDSTRÖM OÜ
liige alates 2000

MEDISOFT AS
liige alates 1996

MEGARON-E AS
liige alates 1995

MIVAR AS
liige alates 1995

MOKTER AS
liige alates 2001

PARKLI HL OÜ
liige alates 1998

PÄRNU
LAEVATEHAS AS
liige alates 1997

REVA PRINT OÜ
liige alates 2000

SAGRO AS
liige alates 2005

SAIDAFARM AS
liige alates 2000

SPORRONG
EESTI OÜ
liige alates 2002

SRV KINNISVARA AS
liige alates 2000

TAMULT AS
liige alates 1997

TAPVEI ESTONIA OÜ
liige alates 2005

15

ARCELORMITTAL
TALLINN OÜ
liige alates 2005

COLUMBUS IT
PARTNER EESTI AS
liige alates 2000

FORKALA OÜ
liige alates 2006

INTERLAAGER OÜ
liige alates 2007

JÄRVAKANDI
PUIDUTEHAS OÜ
liige alates 2001

KAUPMEES & KO AS
liige alates 1998

MIRA EHITUS-
MATERJALID OÜ
liige alates 2001

MITERASSA OÜ
liige alates 2007

MONTONISSA OÜ
liige alates 2002

NONIUS SV OÜ
liige alates 2009

TALLINNA
LENNUJAAM AS
liige alates 1999

10

ARTWOOD OÜ
liige alates 2005

CANTEX HOLDING OÜ
liige alates 2012

DELEESIA OÜ
liige alates 2009

FFC EESTI OÜ
liige alates 2011

GASUM EESTI AS
liige alates 2008

GENERAL DATACOMM
INTERNATIONAL OÜ
liige alates 2005

HIIU TEED OÜ
liige alates 2009

IDA-VIRU
ETTEVÕTLUSKESKUS SA
liige alates 2006

KINDEL KÄSI OÜ
liige alates 2011

MERELEN OÜ
liige alates 2006

VESTMAN GRUPP AS
liige alates 2011

5

ADVANCED SYSTEMS
BAL TIC OÜ
liige alates 2008

ALEKON CARGO OÜ
liige alates 2012

APECO GROUP OÜ
liige alates 2010

ARCA NOVA ELEMENT OÜ
liige alates 2008

BESTMET TRADE OÜ
liige alates 2009

EUROASIA GMBH
EESTI FILIAAL
liige alates 2012

FIL TEENINDUS OÜ
liige alates 2012

GAURA PEARLS OÜ
liige alates 2011

INNOPOL GROUP OÜ
liige alates 2010

MARIA MÄGI
ADVOKAADIBÜROO OÜ
liige alates 2008

RASMAR EHITUS GRUPP OÜ
liige alates 2011

SCRIBA OÜ
liige alates 2010

KAUBANDUSKODA

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda • Toom-Kooli 17, 10130 Tallinn
Tel: 604 0060 • Faks: 604 0061 • E-post: koda@koda.ee • www.koda.ee

Teenuste osakond

Tel: 604 0077 • konsultatsioon • päritoluserertifikaadid • ATA-Carnet • tollikonsultatsioonid

Tel: 604 0080 • äridelegatsioonid • messid • kontaktpäevad

Tel: 604 0090 • koostööpakkumised

Poliitikakujundamise ja õigusosakond

Tel: 604 0060 • konsultatsioon • majanduspoliitiline tegevus

Turundus- ja liikmesuhete osakond

Tel: 604 0089 • liikmeks astumine • Tel: 604 0086 • liikmesuhted

Tel: 604 0088 • avalikud suhted

Teataja toimetis • toimetaja Kaidi Talsen • Tel: 604 0085 • E-post: kaidi@koda.ee

Raamatupidamine

Tel: 604 0067

Kaubanduskoja Tartu esindus

Pikk 14, 51013 Tartu • Tel: 744 2196

Kaubanduskoja Pärnu esindus

Rüütli 39, 80011 Pärnu • Tel: 443 0989

Kaubanduskoja Kuressaare esindus

Tallinna 16, 93811 Kuressaare • Tel: 452 4757

Kaubanduskoja Jõhvi esindus

Pargi 27-203, 41537 Jõhvi • Tel: 337 4950

Kingiidee ettevõtetele

Sulle on tähtis Sinu ettevõtte edu!
Sa hoolid oma töötajast!
Sulle on tähtis Sinu töötajate hea tervis!
Siis tervisliku kingiidee jõuludeks saad meilt.

Magnettugitooted on suurepärase võimalus leevendada igapäevase töö- ja elutempo juures Sinu töötajate vaevusi. Lõdvestab pingul lihased ja minetab valud.

Pidevalt kontoris istudes või liini ääres seistes ja sarnaseid liigutusi tehes kannatab tahes-tahtmata keha. Lahendus on lihtne ja odav – kanda vähemalt 20 minutit päevas sobivat BS magnettugitoodet. Vereringe elavneb, sellest tulenevalt ka ainevahetus ja vere hapnikuga varustamine. Vähenevad töölt puudunud tunnid!

Magnetteraapia on turvaline, mitteinvasiivne (midagi ei lõigata ega kuhugi ei torgata; midagi ei saa võtta sisse) meetod magnetväljade kohaldamisel kehal ravi eesmärgil. Magnetteraapia annab suurepärase enesetunde ilma riski ja tagajärgedeta organismile! Koge Sinagi!

Pakkumine kehtib kuni 20. detsembrini 2012 või kuni kaup jätkub. Uuri julgesti lisa!

HIND:
20 €
~~29 €~~

Magnetilised sisetallad

Magnetilised sisetallad aitavad leevendada jalgade väsimust ja valu. Vähendab paistetust. Jalatalla akupunktidesse paigutatud magnetid mõjutavad keha erinevaid elundeid. Sobiv toode keha üldtoonuse parandamiseks. Külmetavad jalad saavad sooja! Universaalne suurus 35-46.

HIND:
28 €
~~37 €~~

Magnetiline universaalvöö

Magnetilist universaalvööd on lihtne paigaldada keha erinevatele kohtadele. Saab edukalt kasutada nii peavalu, migreeni ja unehäirete korral ümer pea sidudes või leevendab ginekoloogilisi vaevusi olles paigaldatud ümber keha. Aitab seljavalu, vereringehäirete, väsimuse, lihaspingete ja -valu puhul.

Ela valuta!

KALLIS ETTEVÕTJA!

“LASTEAIAD MUREST VABAKS” ON UUS KOHTUMISRUBRIIK ETTEVÕTETELE JA LASTEAEDADELE.

**ANNA ASJADELE UUS PEREMEES, KINGI NEED LASTEAEDADELE!
SINA SÄÄSTAD LOODUST, LASTEAED RAHA.**

Enne, kui midagi ära visata, mõtle, kas sellest oleks kellelegi kasu - andes oma kvaliteetsed ja kasutuskõlbulikud ülejäägid lasteaedadele vähendada jäätmeteket, pikendada toodete eluiga ja aidata lasteaedadel säästa lõbusamate asjade jaoks kui elektriarve.

VAHETA OMA VÄÄRT ÜLEJÄÄGID ROHELISEMA KESKKONNA JA RÕÕMSAMATE LASTEAEDADE VASTU!

Spunk.ee

Uus Mitsubishi **OUTLANDER** on kohal

www.mitsubishi.ee

Oma klassi kõige säästlikum!

* Kütusekulu alates 5,3 l / 100 km

Lisaks kaasa tasuta “võtmed kätte” talvepakett:

4 x

- talverehvid originaalvalvelgedel
- signalisatsioon
- sõiduki registreerimine
- ohutuspakett
- porisirmid, kummimatid
- turvamutrid

CO₂ emissioon 138-157 g/km, keskmine kütusekulu 5,3-6,8 l / 100 km kohta. Kampania kestab kuni 22.12.2012.

Mitsubishi Motorsi autoriseeritud esindused Eestis · TALLINN · Peterburi tee 50a, tel 605 6935
· TARTU · Ringtee 61, tel 730 0795 · JÕHVI · Jaama 42a, tel 5333 7740 · PÄRNU · Riia mnt. 231a,
tel 445 1999 · KURESSAARE · Tallinna 82b, tel 5333 7794 · VILJANDI · Pargi 3b, tel 5333 7846
· RAKVERE · Haljala tee 1, tel 5333 7875 · www.mitsubishi.ee

SILBERAUTO